

Boomverhalen >>>>

uit het Ommoordse Veld

Edith Stuivenberg <
> **KNNV Natuurlijk Rotterdam e.o.**

Bomen en boerderijen horen bij elkaar. Bomen kunnen ons interessante verhalen vertellen. Verhalen, die gaan over hoe mensen deze bomen gebruikten in een bepaalde periode. Deze bomenverhalen sluiten aan bij de Bomenspeurtocht Ommoordse Veld, Rotterdam.

1. Knotwilgen

Knotwilg, wie ben jij?

Ik was als knotwilg al ver voor de Romeinse tijd een belangrijke boom. Mijn hout werd overal voor gebruikt. Veel materialen die nu van plastic zijn, waren toen van hout! Rond deze boerderij in het Ommoordse Veld hield ik met mijn wortels de grond van de oevers vast. In de schaduw van mijn bladeren vonden koeien, eenden en andere dieren verkoeling. Mijn blad werd ook door het vee gegeten. Met wat schaduw zorgde ik ook voor minder algen- en plantengroei in de sloot. Zelfs de vissen in de sloot profiteerden van de schaduwplekjes.

Willem Roelofs, 1822 – 1897

2. Grauwe abelen

Grauwe abeel, wie ben jij?

Ik ben een 'natuurlijke' kruising tussen een trilpopulier en een witte abeel. In de middeleeuwen stond ik al in jullie bossen en bij jullie boerderijen. Ik ben windvast doordat ik diep wortel. Zo werd ik jullie windvanger. Ik werd aangeplant in een rijtje met daartussen lagere bomen en struiken. Zo kregen de boeren een dichte windsingel aan de windzijde van de akkers en fruitbomen. Jullie vinden mijn ogen mooi. Ik lijk wel een zilveren reus, die je met zijn ogen aankijkt. Mijn 'ogen' zijn eigenlijk groeven in de stam. Het zijn littekens van snoeiwonden en afgevallen takken. In het Ommoordse Veld zijn de grauwe abelen nog jong. Hun ogen worden nog mooier wanneer zij ouder worden.

Foto van een oudere abeel.
Het oog zie je in de rode cirkel.

3. Linden

Linde, wie ben jij?

Eeuwenlang was ik een voorname boom. Onder mij werd getrouwd, rechtgesproken, vergaderd en gefeest. Ik was een dure boom.

Zo'n rij linden langs het Kikkerpad was vroeger status. Daarmee kon de eigenaar laten zien, hoe lang zijn oprijlaan was en vooral hoe rijk en belangrijk hij was. Nu willen de mensen mij niet meer en ben ik bijna uit het landschap verdwenen. Je ziet mij soms langs doorgaande wegen, als herdenkingsboom of als leiboom.

Zoals ik er op dit plaatje hiernaast uit zie, zie je mij nog zelden. Ik sta zelfs op de lijst 'in Nederland met uitsterven bedreigde soorten'.

Deze dubbele rij linden langs het Kikkerpad is zeer zeldzaam en het beschermen waard! Bovendien is dit een belangrijk voedsellint voor wilde bijen, zweefvliegen en andere bestuivende insecten.

Bomen als wegrestaurant voor bijen en andere bestuivende insecten.

De lindeboom levert enorm veel voedsel op het moment dat de meeste planten en bomen niet meer bloeien. Het seizoen begint met de bloei van de wilgen en de sleedoorn.

In februari en maart volgen de fruitbomen, esdoorn, lijsterbes, meelbes, paardenkastanje en meidoorn. In mei, juni de tamme kastanje samen met de bloeiende planten. In juni en juli, wanneer de meeste planten uitgebloeid zijn, nemen drie soorten linden het over (zomerlinde, winterlinde en zilverlinde). Daarna een honingboom (*Sophora japonica*) en bijenbomen (*Tetradium daniellii*). Vanaf september de klimop.

De lindebomen vullen dus een flinke periode waarin weinig voedsel is voor de bestuivende insecten. Bestuivende insecten vinden in het Ommoordse Veld het hele jaar voedsel. Bovendien hebben deze bestuivende insecten (wilde bijen, hommels, zweefvliegen, kevers, vlinders, enz.) geen last van voedselconcurrentie door de Carnica honingbijen.

Hoeveel soorten insecten en mijten hebben welke bomen in het Ommoordse Veld nodig?

1. Wilg	2. Zomereik	3. Meidoorn	4. Abeel	5. Hazelaar	6. Linde	7. Veld-esdoorn	8. Gewone Esdoorn	9. Tamme Kastanje
450	424	209	189	106	57	51	43	11
								

4. Zomereik

Zomereik, wie ben jij?

Ik heb altijd al een hechte relatie met de mens gehad. Ik ben stoer, stevig, sterk, onverwoestbaar. Ik kan heel oud worden. Jullie noemen ons de koning van het bos of een woudreus. Heel lang geleden was ik zelfs een heilige boom. Varkens zijn dol op onze eikels. En sinds 1970 vinden jullie mij ecologisch ook interessant. Eigenlijk ben ik helemaal niet zo sterk. Ik groei langzaam, heb veel licht nodig en ik onderhoud heel veel insecten. Op de zandgronden wint de beuk van mij en op de kleigronden de es en esdoorn. Dat je mij toch veel ziet, komt doordat mijn hout zo goed is. En.... mijn concurrenten worden wat vaker omgezaagd. Dan heb ik weer meer ruimte om langzaam verder te groeien. Ik ben dol op jullie, mensen!

5. Vlier

Vlier, wie ben jij?

Ik groei al eeuwenlang aan de rand van het bos en op boerenerven. Ik werd aangeplant naast de waterput, bij het bakhuis en bij de keuken. Daar wilden de mensen geen vliegen of muggen. Ik heb een geur waar deze insecten een hekel aan hebben. Ik ben een echte cultuurvolger; ik groei in de buurt van mensen. Tegenwoordig zie je mij in stadsparken, tuinen, bossen, langs weilanden en in de duinen. Mensen plukken graag bramen, maar vlierbloesem en vlierbessen staan op nummer twee. Maar let op: Mijn bloesem en bessen moet je altijd koken en zeven, anders word je ziek. De pitten zijn giftig. Pluk alleen de zwarte bessen voor het maken van jam. Pluk niet alle bessen. Vogels zijn er dol op. De bessen zijn belangrijk voor voor vogels. Vooral de trekvogels hebben deze bessen hard nodig. De vlier is een magneet voor bloembestuivende insecten.

6. Kornoelje

Rode kornoelje, wie ben jij?

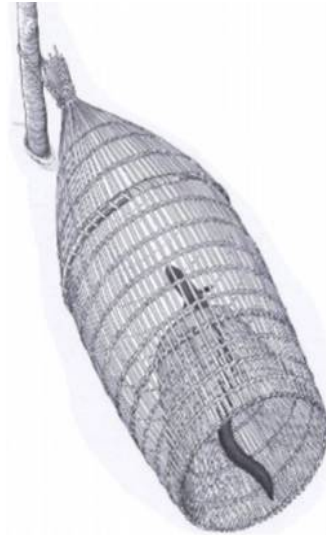
Mijn takken werden al in de prehistorie gebruikt. In Bergschenhoek vonden ze een visfuk uit de steentijd, die was gemaakt van tweejarige kornoelje- takken.

Mijn bessen werden ook gegeten. In de middeleeuwen vonden zij mijn bittere bessen niet meer lekker en maakten ze er lampenolie van. In de 19e eeuw strooiden de boeren mijn afgevallen herfstbladeren als meststof over hun akkers.

Mijn hout is erg hard en kon op de boerderij overal voor gebruikt worden.

Mijn takken zijn in de winter prachtig! Mooi rood.

Wereldwijd heb ik zo'n 300 soortgenootjes. Jullie hebben veel van deze neefjes en nichtjes als tuinplant hiernaartoe gehaald. Daardoor wordt het steeds moeilijker om ons uit elkaar te houden.

Visfuk

7. Wilde, of zoete kers

Wilde of zoete kers, wie ben jij?

Ik ben de voorouder van jullie kersenvoeten. Over mijn geschiedenis is weinig bekend. Hebben de eerste landbouwers mij 5000 jaar geleden meegenomen? Een Romeinse schrijver beschreef al vele kersensoorten. Alleen de wilde, zoete kers wordt gezien als inheems. In de 18e eeuw kwam ik op het platteland ook voor en soms waren mijn kersen eetbaar.

Wat ben ik vaak gekruist! Allemaal varianten die niet netjes op het boerenerf bleven, maar ook weer verwilderden. Daardoor is het onmogelijk om het verschil te zien tussen verwilderde en oorspronkelijk wilde kersenvoeten.

Als wilde kersenvoet kan ik wel 25 meter hoog worden! Mijn stam herken je aan de schors met horizontale bruine strepen en roodachtige verdikkingen onder de bladrand. Dat zijn honingklieren. Die scheiden een zoete stof af waar mieren en wespen dol op zijn. In ruil voor deze lekkernij helpen zij ons door die vervelende bladeter insecten op te ruimen.

De rode verdikkingen zijn de honingklieren.
Foto: Wikipedia Prunus avium

8. Tamme kastanje

Tamme kastanje, wie ben jij?

Nog nooit van mij gehoord? De Grieken en de Romeinen kenden mij al!

In het najaar rapen jullie mijn noten. Lekkere kastanjepuree en meel voor koekjes en brood. Van nature heb ik maar een heel klein nootje. Maar de Romeinen kweekten mijn noot heel groot en namen mij toen overal mee naar toe. Zo ben ik hier ingeburgerd. Je ziet mij hier in het Ommoordse Veld op meerdere plekken staan. Tijdens mijn jeugd houd ik van schaduw. Maar...als ik volwassen ben, eis ik veel licht. Ik word ook erg oud; 200 – 500 jaar. Dan ben ik een hele grote boom!

Mijn noten kun je wel eten, maar die van de paardenkastanje niet. Wij lijken misschien een beetje op elkaar, maar mijn bolster (waar mijn noot in zit) is heel scherp stekelig. De paardenkastanje heeft maar 1 noot in zijn bolster. Ik heb er wel twee of drie.

Tamme kastanje in bloei, hoogte: > 30 m.

9. Veldesdoorn

Veldesdoorn, wie ben jij?

De veldesdoorn zag je vroeger veel bij boerderijen. Het hout is het hardste hout dat van nature in Europa groeit. Het werd gebruikt voor o.a. gereedschap en als brandhout. Het blad kon aan het vee gevoerd worden. De veldesdoorn is een streekeigen boom. Een streekeigen boom past zich aan aan de omstandigheden in een bepaalde streek. Zij kunnen daardoor beter omgaan met het lokale klimaat en de plaatselijke bodem. Daardoor groeien ze beter en zijn ze beter bestand tegen ziektes en (insecten)plagen.

De takken van de veldesdoorn werden o.a. gebruikt als zitstokken in kippenhokken. De schors valt niet van de tak. Daardoor hebben de poten van de kippen goed houvast op deze stokken.

Bomen hebben soms heel veel, kleine bloempjes, waar insecten op af komen

Meidoorn, wie ben jij?

Meidoorns zijn struiken of kleine bomen met scherpe doornen. Uit archeologische vondsten blijkt dat de bessen van de meidoorn al 12.000 jaar geleden gegeten werden. De Romeinen gebruikten de meidoorn al om er hagen van te vlechten. Zo bleef het vee binnen de omheining en konden de roofdieren niet bij het vee. Eeuwenlang gebruikten de boeren meidoorns in hagen en omheiningen. Meidoorn was de stekelige bewaker van het vee rond de boerderij. Toen het prikkeldraad werd uitgevonden, werden ze gekapt. De meidoorn is een belangrijke bessenstruik voor vogels. Veel meidoorns worden nu gekweekt zonder doornen.

Het winterbeeld van de meidoorn wordt heel grillig en mooi, wanneer hij oud wordt. Met stekels is hij voor het vee ondoordringbaar.

11. Gewone esdoorn

Gewone esdoorn, wie ben jij?

Ik werd veel aangeplant als windbreker bij boerderijen. Mijn hout was geschikt als bouw- en brandhout. Eeuwenlang werd ik in een bos gezien als een waardevolle boomsoort die helpt om de bodem te verbeteren. Mijn rottende bladeren vormen een natuurlijke laag die de bodem voedt. In de 17e eeuw werd ik populair als laan-, park- en landgoedboom. Tegenwoordig zijn wij niet meer overal welkom. Soms worden wij gezien als onkruid in bossen. O.a. in het Kralingse bos. Ik ben een snelle groeier en houd van licht verstoorde bodems. Dan zie je mij met een heleboel soortgenootjes. Nog wel zo gezellig! Als je wilt weten of een boomsoort gaat domineren, moet je naar de bodem kijken. Waar groeien hier veel jonge esdoorns?

Gallen op het blad in het Ommoordse Veld. Gallen zijn de bultjes (vergroeiingen) als reactie op een indringer. De indringer was een insect, dat hier een ei in het blad heeft gelegd. Een soort kraamkamer.

12. Lijsterbes

Lijsterbes, wie ben jij?

Ik groei in heel Europa en soms op de vreemdste plekken. Soms zie je mij op muren of in holtes van andere bomen, zoals knotwilgen. Dat komt doordat de vogels mijn bessen eten. In elke bes zit een zaadje dat de vogels weer uitpoepen. Je ziet mij in heel Europa ook op kerkhoven. De mensen geloofden dat ik duivels en andere demonen op een afstand hield. Vroeger legden de boeren mijn takken bij de stal om hun dieren tegen ziektes te beschermen. Reizigers namen een klein takje van mij mee. Zij geloofden dat ze daardoor veiliger konden reizen. Mijn hout is erg hard en werd gebruikt voor o.a. meubels en keukengerei. 2022: is mijn mastjaar. Dat is een jaar waarin een boom extra veel vruchten heeft.

2022: mastjaar voor de lijsterbes. Een geweldig wegrestaurant voor (trek)vogels.

13. Sporen van insecten op de knotwilgen

Wilgen hebben 450 soorten insecten?

Ja, ik ben een winnaar! Sommige insecten leggen eitjes in bladeren van bomen. Uit dat eitje komt een larve. Die larve wil veel eten om een volwassen insect te kunnen worden. Terwijl insecten het bladgroen eten, laten zij sporen achter, zoals gaatjes in een blad, een opgerold blad of een gang in het blad. Ik trek wel heel erg veel soorten insecten aan; 450! Hoe dat zo is gekomen? Zal ik je uitleggen.

Insecten zijn al miljoenen jaren oud. Aan het einde van de ijstijd, ongeveer 30.000 jaar geleden, groeiden mijn voorouders hier al. Dat waren lage struikachtige kruipwilgen. Dat was belangrijk voer voor de dieren die toen leefden. Toen het wat warmer werd, kwamen er meer van mijn soort. Wij werden ook hoger. Bomen zoals schietwilgen. Insecten hebben zich, generatie op generatie, kunnen aanpassen aan alles wat wij hen te bieden hebben. Hoe langer een boom in het landschap, hoe meer soorten insecten zich kunnen aanpassen.

Deze knotwilg in het Ommoordse Veld is typerend voor het rivieren- en polderlandschap. Er zijn veel soorten wilgen in de vorm van struiken en bomen.

14. Hazelaar

Hazelaar, wie ben jij?

Mijn noten werden al in de steentijd gegeten. Je ziet mij in parken, plantsoenen, bossen en tuinen. Ik groeide bij elke boerderij. De mensen vonden mijn noten lekker en de koeien aten mijn bladeren. De koeien aten vroeger meerdere soorten gras, kruidachtige planten en af en toe ook bladeren van bomen, zoals wilg, es, haagbeuk en ik (hazelaar). Niet alleen de koeien, ook paarden, geiten en hertachtigen. De bladeren van deze 'voederbomen' waren een aanvulling op hun dieet van gras. Zij haalden er vitamines en andere stoffen uit. Zo zitten in mijn bladeren (hazelaar) ontstekingsremmende middelen (flavonoïden). De bomen die je vroeger rond de boerderij en in het weiland zag, waren voor de koe ook een soort natuurlijke apotheek. De inheemse hazelaar is struik, die uitgroeit tot een meerstammig boom.

Deze hazelaar staat in de oever van het Albert Schweitzervoetpad, Ommoordse Veld.

Vogels en Bomen Weetje

Bomen en vogels waren er al voordat er mensen waren. Veel vogels hebben de bomen nodig. Niet alleen de vogel, wij als mensen ook. We zijn afhankelijk van elkaar. Vogels kunnen het zaad van de bomen verspreiden, eten de bessen en insecten die zij in een boom vinden. Bomen bieden vogels ook een veilige plek om te schuilen en nestgelegenheid. Wij hebben bomen nodig om te kunnen leven.

Wist je dat er bomen en vogels rond de ijstijd hier waren? Dat je hun nakomelingen kunt zien in het Ommoordse Veld?

Vogels (perioden tijdens de ijstijd)
Brandgans (in de winter)
Grauwe gans
Zwarte kraai

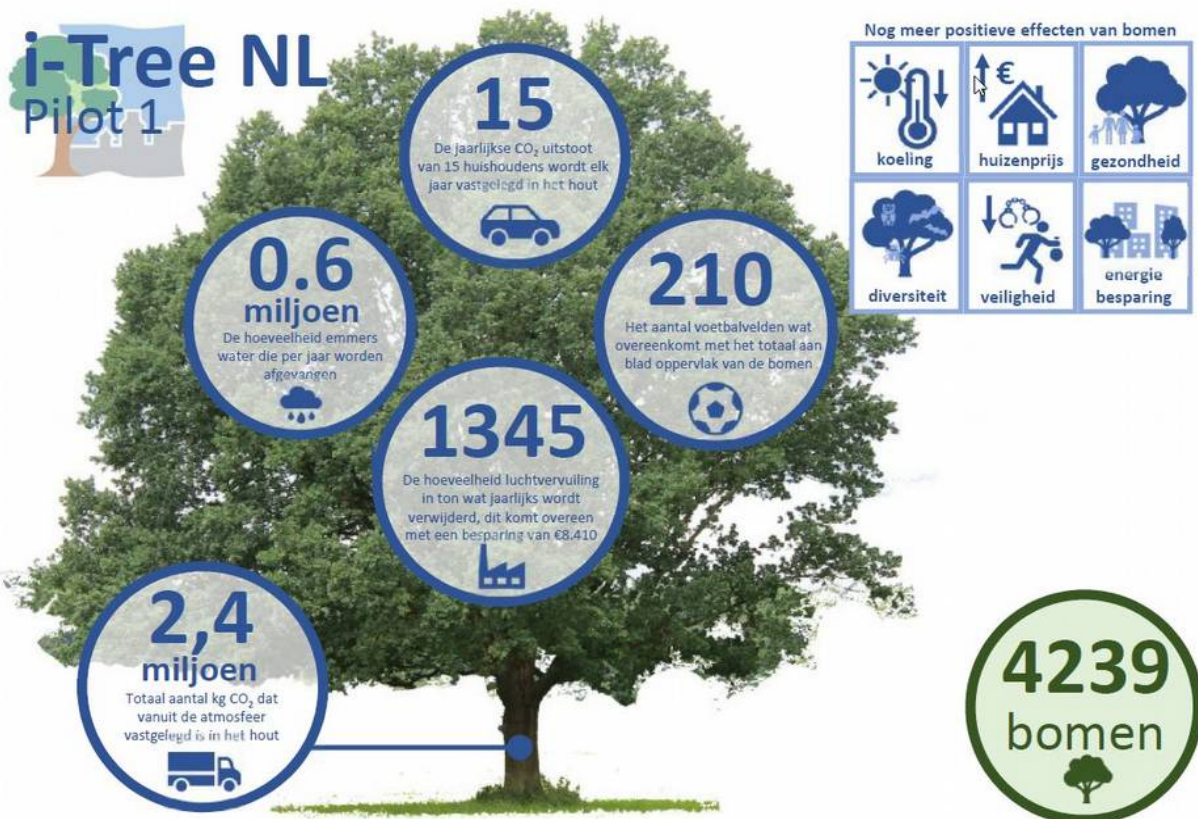
Bomen (kort na de ijstijd, ongeveer 9.000 jaar v. Chr.)
Berken (de wind verspreid het zaad)
Hazelaar (zaad wordt verspreid door o.a. vogels)

Bomen toen....

De Rotte, JS Onje, 1692

Bomen nu....

Dit waren slechts een klein deel van wat een aantal inheemse bomen in het Ommoordse Veld ons kunnen vertellen. Hun geschiedenis en hun (over)leven zijn van groot belang voor ons bestaan en onze identiteit. Het bestaan van de mens is altijd nauw verbonden geweest met bomen en dat zal in de toekomst niet veranderen. Wij hebben bomen nodig om te kunnen leven.

Wil je meer over de natuur en de biodiversiteit in Rotterdam weten? Ga naar:

<https://rotterdam.knnv.nl>

Vraag onze nieuwsbrief aan via natuurlijkrotterdam@knnv.nl

Colofon

De werkgroep het Ommoordse Veld wenst mensen te laten genieten van natuur in hun directe omgeving door er bewuster mee om te gaan.

Op verzoek van de Werkgroep het Ommoordse Veld heeft KNNV Natuurlijk Rotterdam e.o. de *Bomenspeurtocht Ommoordse Veld* en *Boomverhalen uit het Ommoordse Veld* samengesteld.

Samenstelling: Edith Stuivenberg

KNNV Natuurlijk Rotterdam e.o.
m.m.v. Werkgroep het Ommoordse Veld

<https://rotterdam.knnv.nl/>
natuurlijkrotterdam@knnv.nl